

НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ

„ВАСИЛ ЛЕВСКИ”

КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИОЛОГИЯ”

ИНА ГЕОРГИЕВА ВЛАДОВА

**ДЕТСКИЯТ ОЛИМПИЙСКИ СЪБОР „ЮНАЧЕ“ –
СПОРТНОПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ**

АВТОРЕФЕРАТ

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”**

СОФИЯ, 2015 г.

НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ

„ВАСИЛ ЛЕВСКИ”

КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИОЛОГИЯ”

ИНА ГЕОРГИЕВА ВЛАДОВА

**ДЕТСКИЯТ ОЛИМПИЙСКИ СЪБОР „ЮНАЧЕ“ –
СПОРТНОПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ**

АВТОРЕФЕРАТ

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“**

Научен ръководител:

доц. Евдокия Ценева, доктор

Рецензенти:

проф. Давид Давидов, ДН; доц. Иванка Тошева, д-р

СОФИЯ, 2015 г.

Дисертационният труд е обсъден, апробиран и насочен за защита от разширен научен колегиум на катедра „Психология, педагогика и социология“ към НСА „Васил Левски“, гр. София на 25.06.2015 г..

Трудът е в обем 203 страници, 5 приложения – анкетни карти и въпросници, 34 фигури и 18 таблици. Библиографската справка включва 187 източника (от които 120 на кирилица и 67 на латиница) и 16 интернет страници.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 30.09.2015 г. от 16:00 часа в зала А3 на НСА „Васил Левски“, Студентски град, гр. София.

Материалите по защитата се намират в библиотеката на НСА.

УВОД

В съвременната технократична епоха, се утвърждава тенденция за преоткриване на ценностите, заложили в миналото. Цивилизацията изпитва необходимост от близост с идеите на хуманизма. Грижата за нравственото, интелектуалното и физическо развитие на личността, се превръща в приоритет в дейностите на световни, европейски и национални институции.

Във време на криза на традициите и ценностите, следва да се отдели от тях най-рационалното и прагматичното, и да се адаптира към новите условия. Върху мисленето и поведението на младите хора влияят множество деструктивни фактори: подмяна на ценностите, отчуждение, обездвижване, наркотици, агресия в училище и на спортните терени. По последни данни, получени от множество изследвания и анализи, провеждани от министерства и неправителствени организации е видно, влошаване качеството на българското образование – друга негативна тенденция в нашето общество. Тя се изявява с пълна сила и по отношение на обучението по физическо възпитание и спорт. Нейното преодоляване трябва да започне със системни въздействия още при най-малките ученици. Причините за това са комплексни. Построяването и реализирането на качествен процес на обучение по физическо възпитание и спорт (ФВС) е важно, защото то е значим социален фактор за правилното и хармонично развитие на децата. На първо място се подобрява физическата им дееспособност и работоспособност, респективно и здравословното им състояние; подобрява се самочувствието; противодейства се на стреса; повишават се адаптационните възможности; получава се ефект на емоционално разтоварване; подобряват се комуникационните способности; създават се модели за високи постижения; за лична и национална гордост; формира се нагласа за непрекъснато самоусъвършенстване и сплотеност. Можем да говорим на тази база за превенция на негативни прояви като тютюнопушене, употреба на алкохол, наркотични вещества и поява на агресия.

Векове наред играта, упражняването, гимнастиката и спорта са средства за възпитание. А съвременният спорт се развива динамично, носител е на нови функции и има възможност за голяма популярност. Носителят на Нобелова награда за литература Ърнест Хемингуей пише: *„Спортът учи честно да печелиш, спортът учи на всичко – учи на живот“*. От древна Елада до днес няма по-дълготраен символ на спорта от Олимпийските игри, обединяващи в едно тяло, дух и морал. Това са спортни празници, в които се преплитат елементи от традиции и история, етика и естетика, спортен дух и желание за победа. Идеологът на съвременното олимпийско движение барон Пиер дьо Кубертен, в

търсенето на пътища за усъвършенстване на образованието на младежта, съзира именно в олимпийската идея универсално средство, което може да обедини спорта с възпитанието и да допринесе за социалното обединение; да подпомогне коренното преустройство на спортната дейност, като постави на преден план възпитателни задачи; да докаже как чрез спорта може да се издигне моралния облик и поведение на младежта. Етичните норми, които залага Кубертен носят високохуманен заряд и са валидни със същата сила и днес. В България все още липсват разработки и модели за конкретно приложение в системата на училищното образование.

Според думите на Надежда Лекарска *„За да бъде възприет олимпизма като философия на живот, едва ли е достатъчно да се говори за него само по време на провеждането на поредните Олимпийски игри. Една от възможностите за доближаване на олимпизма до по-голяма част от хората е изработването на специални образователни програми“*.

Разработването на настоящия дисертационен труд е обвързано с идеята за изследване на олимпийските ценности, които са възплътени в дейността на българските гимнастически дружества „Юнак“. Експерименталното проучване е насочено към най-малките – участниците в детския олимпийски събор „Юначе“, които са ученици от I до IV клас. Липсата на достатъчно научни изследвания за тази възрастова група до настоящия момент е причината, поради която не е извършена цялостна и адекватна оценка на възпитателния и образователен потенциал в педагогическия модел „Юначе“. Този дефицит същевременно е своеобразна бариера пред търсене на реални възможности за популяризиране на модела.

Извършеният анализ на педагогическите ефекти на детските олимпийски събори същевременно очертава насоки за тяхното мултиплициране и за интегриране в системата на физическото възпитание в българското училище. Това е един от начините, чрез който може да се допринесе за задоволяване на актуалната потребност от обогатяване на спортнопедагогическата дейност в училище със съдържателни и привлекателни за подрастващите форми на занимания.

СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд с тема: *„Детският олимпийски събор „Юначе“ – спортнопедагогически модел за обучение и възпитание“* е разработен в рамките на увод, три глави, изводи и препоръки.

Глава първа представя изходните теоретични основания на изследването и се състои от три раздела.

Първият от тях е посветен на **Олимпизмът като философия**. В него последователно се анализират: генезисът на идеята за олимпизъм и личността и спортнопедагогическите възгледи и дейност на барон Пиер дьо Кубертен.

1. Генезис на идеята за Олимпизъм

„Олимпизмът не се е появил спонтанно, съществува предистория, която трябва да се вземе под внимание в нейната цялост”

Pierre de Coubertin, 1934

Олимпийската идея възниква в Елада и издига в култ развитието на личността. Древните елини обединяват образованието, възпитанието, нравствеността, атлетизма и състезателността, които стават част от античната културна традиция. Тяхното разбиране за човека се съдържа в термина „калокагатия” (от старогр. *καλοκαγαθία*, от *καλός* – красив *καί* (и) *ἀγαθός* – добър), който отразява хармонията на красотата и добродетелността, на ума и тялото. Чрез знание и гимнастика се постига усъвършенстване, което е смисъл на живота (Столяров, 1997; Бърдарева, 2008).

В края на XIX век, барон Пиер дьо Кубертен се насочва към идейното богатство на Античността. Той е пленен от античните цивилизации и техните постижения, поради което целият му живот е белязан от стремежа към тяхното изследване. Дълговечното присъствие на античната идея е белязано с разнообразие в определенията на понятието „олимпизъм”. Неговото съдържание има философски и нравствен заряд. То обхваща „основни педагогически, морални и естетически принципи за живота и спорта в модерния свят” (Петров, Бакалова, 2004). Още през 1892 г. Кубертен „споменава думата „олимпизъм”, но признава, че дори съмишлениците му не го разбирали” (Иванова, 2002). Баронът казва, че „Олимпизмът не е система, а състояние на духа” (N. Müller, 2000). Според него *„лесно може да се покаже, че при много от хората – не всички разбира се – е налице атлетичният инстинкт, дори и още от самия им произход. Това ли е олимпизма? В никакъв случай. За да може олимпизмът да се прояви, атлетичният инстинкт трябва да бъде обгърнат също така и от естетически и морални съображения. Олимпизмът трябва да покани философията да бъде арбитър на състезанията, и по някакъв начин местната религия, била тя и светска, трябва да действа като фон”* (Coubertin, 1934). През годините, в многобройни публикации във вестник La gazette de Lausanne той представя и популяризира олимпизма като изяснява неговото съдържание (21 „Олимпийски писма”, края на 1918г. - началото на 1919 г.). *„Олимпизмът отказва да направи физическото възпитание чисто физиологично действие...Олимпизмът*

отказва да приеме съществуването на луксозно образование, запазено за богатите класи“¹ (Müller, 2000).

Съвременната дефиниция на олимпизма, сътворена в епохата на Самаранч, гласи: „Олимпизмът формира начин на живот, основан върху радостта от усилието, възпитателната дейност на добрия пример и зачитането на универсалните нравствени добродетели” (Иванова, 2002). С това съдържание тя е вписана в Олимпийската харта. В нея са отразени основни философски, педагогически, морални и естетически принципи за живота и спорта в модерния свят.

2. Пиер дьо Кубертен – педагогът олимпиец

2.1. Дейността на Пиер дьо Кубертен за утвърждаване на олимпизма

Пиер дьо Кубертен – познат и непознат. За преобладаващата част от съвременниците ни името му се свързва с възобновяването на Олимпийските игри. Величието на Кубертен не се дължи само на Игрите. В неговата личност успешно се съчетават историкът, педагогът и обществения деятел. Той посвещава живота си на олимпийското движение, но също така и на спортната педагогика. Педагогическите му възгледи и дейност отдавна са в ползрението на изследователите. От анализа на трудовете му могат да се изведат редица заслуги на Кубертен за развитие на педагогическата теория, по-специално в областта на спортната и олимпийската педагогика. Тези заслуги по безспорен начин го характеризират като виден представител на педагогическата наука.

2.2. Спортнопедагогически възгледи и дейност на Пиер дьо Кубетен

Освен за развитието на Олимпийското движение, чрез възобновените Игри и олимпизма като философия, Пиер дьо Кубертен има приноси за създаването и развитието на **спортната педагогика**. Литературното му наследство засяга реформата в образователната система и съвременната спортно-педагогическа практика. Неговите идеи добиват гласност в множество книги, брошури, статии във вестници и списания по теми от спортната и олимпийска педагогика, история, философия, социология, политика. Кубертен е убеден, че доброто образование не трябва да укрепва единствено нравственото поведение и да поддържа честността, а трябва да изгражда здрави тела на силни и смели мъже със стабилен характер. Той стига до извода, че реформата във възпитанието трябва да бъде

¹Lettre olympique III in: La gazette de Lausanne, no. 294, October 26, 1918, p.1

осъществена чрез Олимпизма и спорта. Възпитателната му концепция се опира на Олимпизма, физическото, нравственото и интелектуалното възпитание. Олимпизмът и олимпийската идея, идеята за мира и fair play, заложили в тази философия са вечни и универсални. Освен теоретични обобщения, той предлага и разнообразни практически идеи и организационни форми. Както казва Норберт Мюлер (1987), Кубертен счита за свой дълг *„да измисли нещо, което би могло да допринесе, да бъде полезно за образователната философия, понякога дори до най-малката подробност“*. Идеите му са твърде авангардни за съвременниците му, но техният съвременен прочит очертава гениалните прозрения на създателя и организатора на първата глобална спортна организация. Той утвърждава идеята, че спортът и олимпийската идея трябва да бъдат в основата на образователната система, а принципите на fair play не се отнасят само за спортистите. Те са валидни за всички, ангажирани по някакъв начин със спорта и с образователно-възпитателния процес – учители, треньори, организатори. Това са принципите за етично поведение, които имат подчертано възпитателни функции, универсална стойност и непреходно значение.

През 1918 г. Кубертен въвежда сред научните кръгове термина **„олимпийска педагогика“ (Olympic pedagogy)**, която се нуждае от *„постоянни фабрики. В древния свят олимпийската фабрика е гимназиумът. Олимпиадите са подновени, но гимназиумът от древността не е възстановен – за сега. Това трябва да стане“*² (Müller, 2000). След три години той издава „Уроци по спортна педагогика“ (124 с.), (Leçons de Pédagogie sportive; „Lessons in Athletic Education“, Lausanne, La Concorde, 1921). През 1922 г., книгата е преиздадена в Париж под заглавието „Pédagogie Sportive“ и става особено популярна.

Във вторият раздел се разглежда проблемът за **утвърждаването и развитието на идеите за Олимпизма в България.**

1. Тодор Йончев – българският Кубертен

Идеите на олимпизма се разпространяват и в България, като един от най-значимите етапи на този процес е в периода след Освобождението. Младата ни държава има свой радетел за олимпийско образование и възпитание. Не е пресилено да се каже, че България има своя Кубертен – Тодор Йончев. Той е „пръв популяризатор на олимпизма у нас“ (Бърдарева, 2008). Благодарение на него и на още няколко деятели, на страната ни е отредено място на олимпийската карта като една от 14-те

²Pierre de Coubertin: Lettre Olympique V, in: La Gazette de Lausanne, no.325, November 28, 1918, pp.1-2

държави, взели участие на Игрите на I Олимпиада (Атина, 6-15 април 1896г.) – първите съвременни Олимпийски игри (Стоянов, 1938; Петрова, 1983; Солаков, 1975 ; Гевренова, 2003, 2005; Бърдарева, 2008; Апостолова, 2009).

Паралел: Йончев-Кубертен

Първият паралел между Кубертен и Тодор Йончев е направен от Марина Гевренова (2003, 2005). Тя не възприема варианта за буквална съпоставка и сравнение между двамата, защото определя идеите на Йончев като олимпийски, но в резултат на анализ на неговите статии тя установява, че *„той е основоположник и разпространител на вече добре познати идеи в света, но изцяло осмислени и приложени в специфичните национални условия. Те продължават да имат силно въздействащо съвременно звучене“*. Ние се придържаме към тези разсъждения и допълваме, че Тодор Йончев посредством дейността си проправя пътя за олимпийско образование на територията на младата ни държава.

Времето, в което Т. Йончев живее, твори и развива своята обществено-просветителска дейност е същото, в което живее и развива дейността си и барон Пиер дьо Кубертен. Въпреки особеностите в развитието на науката и културата в следосвобожденска България има достатъчно предпоставки за сравнителен анализ на дейността на тези две велики личности.

Тодор Йончев, подобно на Пиер дьо Кубертен произхожда от заможно и влиятелно семейство, като получава солидно за времето си образование. Той притежава висока обща култура и широки познания и интереси в различни области.

Тодор Йончев се утвърждава като педагог с много добра теоретична подготовка и практически умения. Той преподава две учебни дисциплини – гимнастика и химия. Това му позволява да анализира различни аспекти на обучителния процес и да търси специфични подходи за неговото усъвършенстване. В процеса на практическата си дейност Йончев израства като експерт-методист. Този факт обяснява неговата смелост и готовност да се бори за системното въвеждане на гимнастиката и физическото възпитание в училищата, както и дейността, която разгръща за включването на България в олимпийското семейство.

Прогресивните за времето познания и идеи на Йончев са обнародвани в учебници и статии за гимнастиката и за преподаването на химия в училищата. Подобно на Кубертен той ратува за образователна реформа в българското училище. Донякъде успява, вероятно защото е непоклатим авторитет за управляващите. Той поддържа тесни контакти с министрите на народното просвещение от различните правителства. Кубертен е убеден, че доброто образование не трябва да развива единствено

нравственото поведение и да поддържа честността, а трябва да изгражда здрави тела на силни и смели мъже със стабилни характери. С тези намерения заимства идеи от Англия и САЩ и ги прилага във френската образователна система. Така постъпва и Тодор Йончев. Той не иска да копира буквално чуждия опит, а да го пригоди към нашите условия. Това е друго основание за паралел с Кубертен – французинът дава на света олимпийското движение, а Тодор Йончев юнашкото, вплътило в себе си олимпийската философия.

Анализирайки личността и делото на Тодор Йончев, на този велик, но почти непознат българин, можем да си послужим със словата на проф. Ефрем Каранфилов че *„учителството съставлява ядрото на българската интелигенция“* и част от нея е бил именно Йончев (по Обрешков, 2009). Обрешков ги определя като вестители на бъдещето, следвали неизбежния ход на историята *„към свобода, правда, истина, народно благополучие“*. Те се изявяват не само като учители, но и като активни граждани и културни работници. Такъв е и Тодор Йончев – учител, общественик, лидер, писател, който е радетел за утвърждаване на олимпизма в България. Тези негови заслуги са достатъчно основание да го оценим като българският Кубертен.

2. Съюз на българските гимнастически дружества „Юнак“ (1898-1944)

Кратката ретроспекция върху създаването и дейността на СБГД „Юнак“, от следосвобожденска България – до правоприемника му днес, дава възможност за проследяване преноса на традиции и тяхната изява в дейността на клубовете „Юнак“.

Анализът на идеите и опита на СБГД „Юнак“, е предпоставка за осмисляне на връзката между минало и настояще и за очертаване перспективите за развитието в бъдеще. За да очертаем бъдещи перспективи сравняваме опорните точки във философията, идеите, теорията и прогнозираме практическата им реализация.

Съюзът „Юнак“ полага научните основи на спортно-педагогическите занимания с гимнастика и подготвя първите български спортни педагози, издава спортно-педагогическа литература и популяризира олимпийските ценности и идеали. СБГД „Юнак“ е *„най-масовата и авторитетна спортна организация в страната“*, чиято мисия е *„да покаже и докаже на българския свят, че играта има не само физическо, но и високо морално възпитателно значение“* и ценностите на една философия, каквато е олимпизма. Възрожденската организация е създадена от млади ентусиасти, от хора, които прокарват античната идея за хармония в телесното и духовно развитие (*καλοκαγαθία*, калокагатия) в следосвобожденска България. Задачата ѝ е мащабна – да положи основите на модерните

спортове и на училищното физическо възпитание в разкъсаната политически и отслабнала икономически, от Берлинския договор страна (Гевренова, 2005; Бърдарева, 2008; Бърдарева, Гевренова, Проданов, Бакалова, 2008). Точно тази мисия превръща съюза в най-масовата спортно-патриотична организация в България.

В програмата на съюза, поместена в първия брой на официалния му орган – сп. „Здраве и сила”, от 12.XI.1898 г. е записано: *„Целта на българските гимнастически дружества е да се грижат за физическото, интелектуално и морално развитие на българите”*.

Можем да обобщим, че идеите и философията на олимпизма са популяризирани в България от юнаците още в зората на развитието на Олимпийското движение (Гевренова, 2005; Бърдарева, 2008). Сега, техни последователи и възпитаници поемат щафетата и с научни изследвания решават целите и задачите на олимпийското образование сред българските ученици.

Същност на спортно-педагогическата дейност от СБГД „Юнак” (1996-2014 г.)

Независимо от повратните събития след прекратяването на дейността на СБГД през 1944 г., идеята се възобновява.

Негативните тенденции в нашето общество, наблюдавани през последните години, не остават встрани от полезрението на Съюза и готовността му за преодоляването им.

Това са причините Съюзът „Юнак“ да насочи усилията си за преодоляването на откроените проблеми и да реализира дейността си с най-малките ученици – тези от началния етап на основната образователна степен. УС на Съюза се ориентира към „незаеятата ниша” – ученическият спорт и по-точно към работата с най-малките ученици и възпитанието им в ценностите на олимпизма. *„По стечение на обстоятелствата, съюзът „Юнак“ намери доста находчиво своя ниша в множеството от спортни организации и с достойна упоритост отстоява нейната територия”*³.

СБГД „Юнак“ реализира и неформално образование за учителите и треньорите в клубовете „Юначе“. В документите му са фиксирани като обучителни семинари за квалификацията и преквалификацията на спортно-педагогическите кадри, за да извършват по-качествена дейност. В педагогическата теория са известни като „продължаващо” или „понадътно образование”.

Третият раздел е посветен на **Понятийно уточнение на термина „Olympic education”**.

³ Протокол от Отчетно общо събрание 18. V. 2006 г.

Понятието „Olympic Education” не е дефинирано еднозначно в научната литература. Независимо от честото му използване или споменаване в различни нормативни документи, в тях също не е отразено неговото съдържание. Настоящата разработка е опит и за по-детайлна трактовка на феномена „**Olympic education**”, и за понятийно уточнение. За това първа необходимост е да установим най-общите системно-структурни измерения на понятието, заложено в Олимпийската харта. Важен е и фактът, че на български език понятието има две основни значения: олимпийско образование и олимпийско възпитание.

За разлика от нашия превод, в руската специализирана литература и практика има конкретни термини – „олимпийское образование”, „олимпийское воспитание” и „олимпийское обучение” (Исаев, 1998; Столяров, 1998, 1999; Егоров, 2000).

От педагогическа гледна точка, особена значимост придобива проблемът за отношението между понятията „олимпизъм”, „олимпийско образование”, „олимпийско възпитание” и „олимпийско обучение”. Съществува и друго „олимпийско” понятие, което накратко ще изясним – „олимпийско движение”. Всички тези понятия са неотделими едно от друго, но не са тъждествени. Това налага диференцирания подход – да се анализират поотделно, с оглед комплексната им обосновка.

В настоящия дисертационен труд разглеждаме тези понятия в контекста на неформалното образование.

Олимпийско движение

Олимпийското движение е обществено движение, което чрез различни средства, форми и методи способства за успешна реализация на олимпийските принципи. То е важна част от човешката култура и изучаването на неговата история трябва да бъде част от образованието на съвременния човек. Неговата идейна платформа е Олимпизма като философия.

Олимпийско образование

Дефиниция на термина е дадена на сесия на Международната олимпийска академия (МОА) през 2000 г.: *„Олимпийското образование споделя целите на Олимпийското движение и е многопластов обучителен процес, който е част от общото образование на различни целеви групи от населението, за да учи на олимпийски ценности, посредством спорт и култура”* (Georgiadis, 2006, 2010). Това е педагогическа дейност, насочена към приобщаване на подрастващото поколение към идеалите и ценностите на олимпизма (Аксенов, 2003).

Според нас, то съответства в достатъчна степен на тенденциите на общественото развитие и потребностите на съвременната цивилизация. А

така също и възможностите му да внесе съществен заряд в решаването на актуални социални задачи, свързани с:

- формирането и усъвършенстването личността, предимно на децата и младежите;
- повишаване интереса към спорта и потребността от системни занимания със спортна дейност, като важно средство за формиране на физическата култура на човека, и като елемент на здравословния начин на живот.

Безспорно е заключението, че то е *„динамичен процес, който се адресира към социалното, умственото, културното, етичното и физическото развитие. Спортът е същността на това образование, за отглеждане на младите хора като умствено и физически балансирани, отзивчиви, толерантни и мирни граждани, които прилагат правилата на честната игра в своето ежедневие”* и *„чрез олимпийското образование индивидът трябва да придобие философско разбиране за живота, че се превръща в мощен член, имащ положителен принос за своето семейство, общност, държава и за света”* (Georgiadis, 2006, 2010).

Олимпийското образование според нас, може органично да се впише в учебно-възпитателния процес, в системата на училищното образование.

Олимпийско възпитание

Това е възпитание чрез олимпизма (Teaching values an Olympic education toolkit, IOC, 2007), възпитание в олимпийските ценности и идеали.

В педагогическата теория и практика е възприет фактът, че личността на децата и младежите се формира и развива под силното въздействие на социалната среда. Тези въздействия са двупосочни: както при целенасочения възпитателен процес, така и при стихийно протичащия процес на социализация, а *„основните фактори на възпитанието,/.../ са семейството и училището“*. Това са двете „обществени институции“, в и чрез които основно се оказват възпитателни въздействия. Те са отговорните фактори и за резултатите от възпитанието (Тошева, 2012).

Именно поради тази причина е уместно, според нас, олимпийското възпитание да се прилага в системата на училищното образование. Възпитанието от своя страна е основно средство за личностен просперитет и социално унаследяване.

Олимпийското възпитание е специално организирана система от въздействия върху възпитаваните. Осъществява се посредством въвличането им в различни дейности с олимпийски елементи в съдържанието и създаване на определени педагогически ситуации за решаване на конкретни възпитателни задачи. Като създават и творчески направляват тази дейност, педагозите и по-конкретно спортните педагози

трансформират държавните и европейски цели, поставени на образователните учреждения, но и целите на олимпийското движение във възпитателни. Те се реализират посредством решаването на редица педагогически задачи.

Можем да обобщим, че тази възпитателна насока, в чиято основа са спорта, културата и олимпизма, е динамичен процес, насочен към социално, физическо и здравно, интелектуално, културно, етическо и естетическо развитие на децата и младежите. Тя има за цел приобщаване на младото поколение към ценностите на олимпизма. Техния универсален характер дава възможност за осъществяване на практическа възпитателна дейност чрез разнообразни средства и форми, но с преобладаващото присъствие на спорта.

Обучението в контекста на олимпийското образование

Обучението е насочено към: овладяване на различни спортно-технически умения и свързаните с тях знания и опит; към формиране и усъвършенстване на двигателни умения и навици; включването на спорта като елемент на здравословния начин на живот; организиране на занимания със спорт, които осигуряват комплексно хармонично развитие на личността. То е насочено и към овладяване на нови теоретични знания в областта на спорта, олимпизма, Олимпийските игри и олимпийското движение. Познавателната дейност е в единство с двигателната. В. Столяров смята, че освен формирането и усъвършенстването на тези знания, е необходимо усилията да бъдат насочени към „хуманния и социо-културен потенциал на спорта“ (Столяров, 1998). Характерна особеност на обучението, при реализирането на олимпийското образование е, че то има интердисциплинарен характер. Основно място заема спортно-историческата проблематика и дисциплини като – литература, история, география, изкуства.

В Глава втора е представена постановката и организационно-методическите параметри на изследването.

I. Хипотези

Спортно-педагогическата дейност, осъществявана в клубовете „Юначе“ и на детските събори е насочена към личностното развитие на най-малките ученици, чрез ценностите и идеалите на Олимпизма. С оглед на това формулираме следните работни хипотези на изследването:

Хипотеза 1:

Допускаме, че дейността в клубовете и на съборите „Юначе“ притежава характерните особености на спортно-педагогически модел за обучение и възпитание.

Хипотеза 2:

Предполагаме, че заниманията в клубовете „Юначе“ са интересни и привлекателни за целевата група. Те допринасят за повишаване мотивацията на децата за учене и спортуване; пораждат положителни емоции; допринасят за развитие на редица психически качества като увереност, целенасоченост, жизнерадостност и др.

Хипотеза 3:

Допускаме, че участието в клубовете „Юначе“ допринася за положителни ефекти върху физическото развитие на децата като подобряване на телодържането и редукция на наднорменото тегло.

Хипотеза 4:

Дейността на клубовете „Юначе“ е средство за социална интеграция на деца в неравностойно положение и възможност за изява, която те намират по време на съборите.

II. Цел и задачи на емпиричното изследване

ЦЕЛ на изследването:

Да се разкрият особеностите на дейността в клубовете „Юначе“, които я характеризират като спортнопедагогически модел за олимпийско образование, да се проучат неговите възпитателни ефекти и възможностите за по-широкото му приложение, включително за интегрирането му в системата на училищното физическо възпитание.

ЗАДАЧИ на изследването

За изпълнение на поставената цел бяха формулирани следните основни задачи:

1. Да се проучат теоретическите и практическите аспекти на провежданата в клубовете „Юначе“ спортно-педагогическа дейност.
2. Да се анализира практическия опит на СБГД „Юнак“ и в частност на клубовете „Юначе“, и да се изведат неговите основни спортнопедагогически характеристики, които го определят като модел за олимпийско образование за ученици от началния етап на основната образователна степен (I-IV клас) в България.
3. Да се анализират условията на средата за функциониране и приложение на модела и проучат възможностите за разширяване на дейността, както и за интегрирането ѝ в училищната система за физическо възпитание.
4. Да се проучат педагогическите резултати от прилагането на модела, чрез:
 - оценката на родителското мнение, относно въздействието на заниманията в клубовете и съборите „Юначе“ върху физическото и психическо развитие на децата им, както и върху мотивацията им за учене и спортуване;

- мнението на учителите, които работят в системата на „Юначе“ за ефекта на Модела върху поведението и развитието на децата и техните нагласи към спортни занимания, както и удовлетвореността на учителите от извършваната дейност;
- особеностите на нагласите и поведението на включените в модела деца, както и мнението им за неговата ефикасност.

Предмет, обект и област на изследването

1. Предмет на настоящото изследване е спортно-педагогическата дейност на клубовете „Юначе“, насочена към олимпийското образование, което съчетава спорта, изкуствата и историята, и нейните характерни черти като спортнопедагогически модел.

2. Обект на изследване са:

- 76 ученици, които са участници в образователните и възпитателни занимания в клубовете „Юначе“ и в X юбилеен национален детски олимпийски събор „Юначе“ (1-2 юни 2014 г., гр. Лясковец). Те са разпределени в две възрастови групи: I-II клас (38 ученика), от които 12 (31,6%) са момчета и 26 (68,4%) са момичета; III-IV клас – 38 момичета. Всички ученици са участвали в анкетно проучване (Приложение 1 и 2).
- 26 учители и треньори, които работят в клубовете „Юначе“. Те са участници в III и X национални детски олимпийски събори. От тях 11 души са попълнили специално разработен въпросник (Приложение 4) и са участвали в интервю. Те работят в клубовете „Юначе“ в градовете: София (два клуба – 33 ОУ „Санкт Петербург“ и 17 СОУ „Дамян Груев“); Лясковец, ОУ „Цани Гинчев“; Велико Търново, СОУ „Вела Благоева“ и Шумен, УСШ „Хан Крум“.

Като източник на информация са ползвани и данните от отчетите на спортните педагози, участвали на III Национален детски олимпийски събор „Юначе“, проведен в гр. Несебър, 2008 г. От този Събор има подробни отчети, защото е финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ на Европейския съюз, Проект № 535 „Спорт и творчество“ по Приоритетно направление „Да направим училището привлекателно за младите хора“. Изискване на Програмата е стриктна отчетност. Учителите/треньорите са от: ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Бело поле, обл. Видин (2 отбора от едно училище – в двете възрастови групи); ОУ „Свети княз Борис I“, гр. Бургас (2 отбора от едно училище – в двете възрастови групи); СОУ „Вела Благоева“, гр. Велико Търново (2 отбора от един клуб); СОУ „Любен Каравелов“, гр. Несебър (1 отбор); ОУ „Цани Гинчев“, гр. Лясковец (1 отбор); клуб „Изида“, гр. Свиленград (2 отбора от един клуб); гр. София (2 отбора от два клуба – 33 ОУ „Санкт Петербург“ и 17 СОУ „Дамян Груев“); гр. Стара Загора (2 отбора от два

клуба: XI ОУ „Николай Лилиев“ и XIII ОУ „Св. Паисий Хилендарски“); УСШ „Хан Крум“, гр. Шумен (1 отбор). Тази информация е в основата на извършения SWOT анализ.

- Учители и треньори, които работят в клубовете. Общият им брой е 26. С 11 от тях е проведено анкетно проучване и интервю, а 15 от учителите участват „косвено“ в изследването;
- 57 родители на деца участници в юбилейния Десети национален детски олимпийски събор „Юначе“, които присъстват на провеждането му в гр. Лясковец (1-2 юни, 2014 г.). Не сме се интересували от техния пол, тъй като не е необходимо за нуждите на изследването. Подборът им е на случаен принцип, а участието в допитването е доброволно;
- 33 „Бивши юначета“. Това са ученици и студенти, които са били в миналото участници в клубовете „Юначе“, но вече са извън системата на олимпийското образование. От тях 13 (39,4%) са мъже, а 20 (60,6%) са жени. Средната им възраст е 16,6 години (Min=14; Max=24), като 64% от тях са ученици, а останалите са студенти;
- Членове на УС на СБГД „Юнак“, като организатори и идеолози на Съборите (6 души).

Общият брой на лицата обхванати в изследването е 198.

Област на настоящото изследване е системата за физическо възпитание и спорт в България и конкретно подсистемите на:

- детско-юношеският и ученически спорт;
- спортът за здраве;
- неформалното образование – извънкласни и извънучилищни форми за обучение, чрез спорт и творчески занимания;
- олимпийско образование.

Методика и инструментариум на изследването

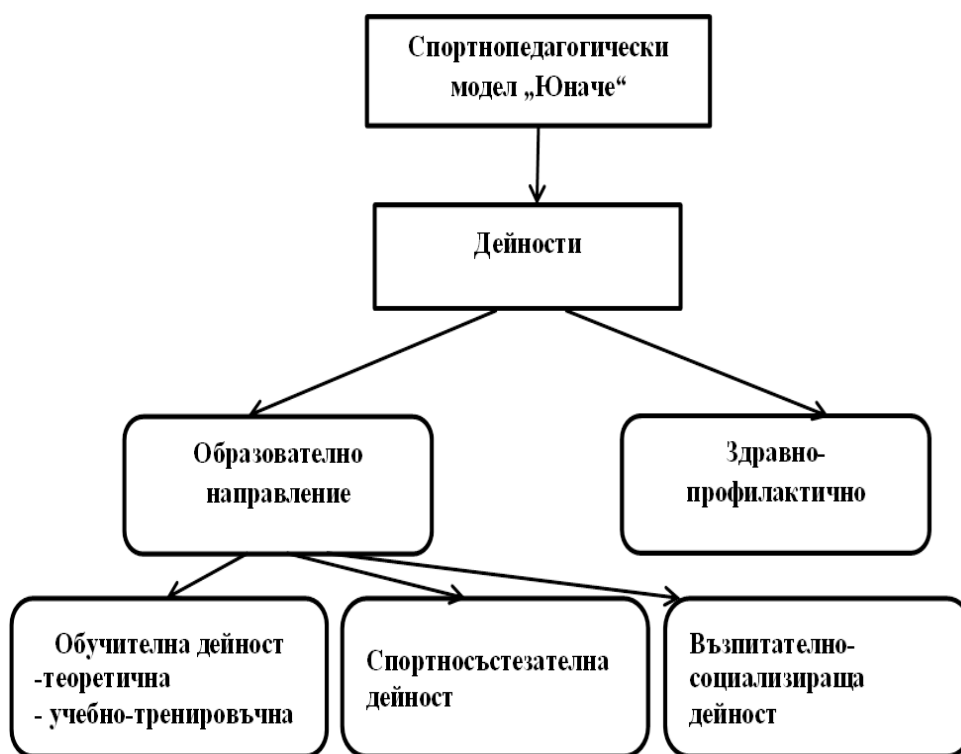
За реализирането на поставената цел и задачите на изследването е приложена комплексна методика:

- теоретико-логически анализ на литературни източници, архивни материали и нормативни документи;
- методи за стратегически анализ;
- методи за събиране на емпирична информация, чрез отделни методики и
- математико-статистически методи за количествена обработка и анализ на получените резултати.

Глава трета на дисертационния труд включва анализ и интерпретация на резултатите от изследването. Обособени са три раздела.

В първия раздел - теоретико-логичен анализ на същността и дейността в клубовете и на събора „Юначе“ като спортнопедагогически модел са представени моделните характеристики, структурата и съдържанието на дейностите в клубовете и на съборите „Юначе“.

Анализът на цялостната дейност реализирана в клубовете „Юначе“ ни дава основание за определянето ѝ като спортнопедагогически модел, в сферата на детско-юношеския спорт. Спортно-педагогическият модел за олимпийско образование, прилаган в клубовете „Юначе“, се реализира в две направления: *образователно* и *здравно-профилактично*. Заложените дейности се извършват в тясно сътрудничество между СБГД „Юнак“, директори и учителски колективи в съответните училища и клубове, съдействието на инспекторатите по образование и общините (фиг. 1).

Фигура 1. Структура на дейностите в спортнопедагогическия модел „Юначе“

Във втория раздел са представени резултатите от стратегическият анализ.

1. SWOT-анализ на модела за олимпийско образование

За по-пълнен и детайлен анализ на модела за олимпийско образование, както и извеждане на актуални проблеми, тенденции и възможности, прилагаме ситуационен (SWOT) анализ (табл. 1).

Основание за него е експертното мнение на учителите, работещи в клубовете „Юначе“ и на членовете на УС на СБГД „Юнак“, както и наши наблюдения.

Таблица 1
Обобщени изводи от извършения SWOT-анализ

СЛАБИ СТРАНИ	СИЛНИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Малък брой на клубовете. Не са разпространени в много училища и много населени места. Това е причина голям брой ученици да нямат възможност да усетят предимствата на олимпийското образование. ➤ В последните години не се създават нови клубове „Юначе“. Младите специалисти, които работят в клубовете са от училища с вече изградени традиции в тази посока. ➤ Активността по места е слаба. Липса на заинтересованост на училищните ръководства, регионалните инспекторати по образованието и местните общински власти от дейността, предлагана в модела. ➤ На Националните детски олимпийски събори „Юначе“ не присъстват представители на Министерството на образованието и науката (МОН), Министерството на младежта и спорта (ММС/ДАМС), БСФС, БОК и други институции, на които редовно са изпращани покани. ➤ Поради липсата на самостоятелен статут (СБГД „Юнак“ действа в рамките на Българската федерация по гимнастика), няма собствени източници на приходи, регулярен и самостоятелен бюджет, регулярно и целево финансиране, необходими за устойчиво финансово планиране. ➤ Няма утвърдени обективни механизми за материално 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ В някои училища има изградени клубове, които макар и малко, спомагат за решаването целите и задачите на олимпийското образование – изключително актуално в световен мащаб. ➤ В отчетните доклади на учителите е отбелязано, че целите и задачите, заложи в модела са стойностни, изпълними, съобразени с поетата генерална линия и човешки ресурси в настоящия етап от развитието му. ➤ Моделът за олимпийско образование е доказал през годините, в които се прилага (1996 до днес) конкурентните си предимства, спрямо други предлагани форми за неформално образование. ➤ Налице е положителна оценка от всички заинтересовани страни (целевата група: това са преките ползватели – учениците; косвените ползватели – родителите; непреките ползватели – учителите от съответното училище и не на последно място спортните педагози, които предлагат и осъществяват услугата и които са пряко ангажирани с дейността). ➤ Моделът има положителен мултиплициращ ефект и общо социално въздействие. ➤ Обхванатите в модела ученици имат възможност за участие в състезание и различни телевизионни и

<p>стимулиране на спортните педагози при тяхната допълнителна работа с учениците. Диференцираното заплащане труда на учителите зависи от субективното мнение на директорите.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Поради променлива финансова рамка, броят на участващите отбори в Съборите и включените в тях участници се редуцира. ➤ Клубовете и спортните педагози разполагат с ограничени, несистематизирани съвременни разработки. Не е налична специализирана научно-приложна литература, която да ги подпомага в дейността им. Липса на съвременни учебници и учебни помагала и за учениците, структурирани по начин, който повишава мотивацията им за учене, и по-доброто осмисляне и затвърждаване на знанията. ➤ Обективни трудности за реализация на идеите на УС на СБГД „Юнак“, в контекста на реформирането на формалното образование, за включването на гимнастическите композиции и комплексите „Юначе“ в уроците по ФВС. ➤ Членовете на УС на СБГД „Юнак“ работят на доброволни начала като полагат безвъзмезден труд. Нерядко те инвестират и лични средства за подпомагане на дейността. В днешните социално-икономически условия, при отчетеното поскъпване на живота, това е реална заплаха за спиране на дейността. 	<p>официални културни и спортни изяви на училищно, местно, национално и международно ниво, в резултат на което се формират определени личностни качества и се подобрява социалният им опит.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Наличие на квалифицирани кадри – повечето от учителите са с ОКС „Магистър“, с необходимата спортно-педагогическа квалификация от НСА „Васил Левски“. ➤ Повишаване на знанията на учителите, чрез организиране на обучителни семинари от Съюза. ➤ Разработени са програми и съответна методика, по които се работи, с цел формиране на трайни знания у учениците, включително и за ползите от спортуването и като стимул за активно и редовно участие в спортни дейности. ➤ Спецификата на дейността дава възможност клубовете да се включват в различни международни и национални проекти за финансиране. ➤ Участие на учителите на база специфичната им дейност в научни конференции от различен мащаб, на които обменят опит. ➤ Професионализъм, мотивация, отдаденост, ангажираност на членовете на УС в тяхната цялостна дейност и в търсенето на начини за развитие, усъвършенстване и разширяване на дейността. ➤ Детският събор е превърнат в желан празник, изпълнен с радост, красота и обща съпричастност към юнашките и олимпийски идеи; това е високо патриотично събитие с духовен и възпитателен характер. ➤ Моделът осигурява равен достъп до качествени спортно-образователни услуги и социално включване на деца в неравностойно положение; ➤ Предлагащите извънкласни и
--	---

	<p>извънучилищни дейности, свързани със спорта, историята, изкуството и заложените олимпийски и юнашки принципи, спомагат за устойчивото развитие на личностния потенциал на малките ученици;</p> <p>➤ Моделът спомага за по-богат, пълноценен и привлекателен училищен живот; увеличаване на възможностите за откриването и последващото творческо развитие на таланта и дарбите на децата; осмисляне на времето им, като това е предпоставка за насочване към предпочитана личностна изява, формиране на автономни личности с широка обща култура и със стабилна ценностна система.</p> <p>➤ Образователната и възпитателната стойност на модела е с „<i>поглед към първопроходците на великите идеи на Олимпизма в България</i>“.</p>
ЗАПЛАХИ	ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ
<p>➤ Голяма конкуренция и разнообразие от спортни клубове.</p> <p>➤ Косвена конкуренция, продиктувана от друг тип необходимост: съществуването на богата гама от съвременни алтернативи (езикови, музикални и др. занимания; частни занимални след училищните часове). Тези занимания за оползотворяване на свободното време на учениците, влизат в противоречие с повишаващите се двигателни, спортни и състезателни потребности.</p> <p>➤ Съществени пропуски в правно-нормативното осигуряване на системата на спорта като цяло и конкретно в управлението на ученическия спорт.</p> <p>➤ Недостатъчно развита координация и механизми за взаимодействие между държавните институции, местните власти, спортните организации, структурите за спортни услуги и училищата.</p>	<p>➤ Приоритетна ориентация на държавната политика в областта на младежта и спорта, относно активизиране на различни извънкласни форми за повишаване двигателната активност на учениците.</p> <p>➤ Приоритизиране на държавната политика по отношение развитието и внедряването на олимпийското образование в системата на българските училища.</p> <p>➤ Да се ползват широкомащабни проучвания, базирани на научни основи, относно реалните възможности за разработването на проекти по програми (национални и международни), насочени към различни направления в управлението на спортната активност на учениците, в т.ч. реконструкция и модернизация на училищни салони, спортни площадки и др.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Промяна в нормативната база и неяснота, по отношение реформите в образованието. ➤ Промени в законодателството. ➤ Промени в нагласите и ценностната система в обществото. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Да се търсят възможности от училищата, в рамките на съществуващите нормативни документи и изисквания за повишаване образователната функция на учебната дисциплина „физическо възпитание и спорт“, като се интегрира с олимпийското образование.
--	---

Бихме искали да вярваме, че отразените в таблицата слаби и силни страни, заплахи и възможности за развитие, представят ефикасността на модела. Изведените важни проблеми се отнасят до запазването и прилагането му в системата на българското училищно образование. Според нас моделът има потенциал за развитие и приложение, като констатираните слабости имат сравнително слабо въздействие и той доказва своята устойчивост във времето на база силните си страни. Анализираният финансови фактори имат косвено влияние по-скоро върху мащабността, и по-малко върху ефективността – въздействие върху целевата група, отношение на родителите и ангажираните учители.

Моделът може да бъде успешна „формула“ в посока повишаване на двигателната и психо-физическа активност на учениците, както и за цялостното им хармонично развитие. Той е добра практика за утвърждаване на олимпийските и юнашки ценности и идеали. След констатации на силните и слабите страни, заплахите и възможностите за развитие, предлагаме вниманието да се насочи приоритетно към следните дейности:

- ✚ Да се повиши взаимодействието на училищата (в т.ч. и на ученическите спортни клубове) със СБГД „Юнак“ по отношение бъдеща дейност за реализиране на олимпийско образование, чрез прилагането на Модела;
- ✚ Да се разработят и въведат маркетингови механизми за отчитане на спортните и състезателни потребности и интереси на учениците от началния етап на основната образователна степен, които да послужат за прилагането на модела;
- ✚ Да се разработи и утвърди системен календар от състезания по комплексите, заложи в модела (училищни, градски, областни, национални) за ученици от началния етап на основната образователна степен, с цел повишаване на спортната и състезателната им активност;
- ✚ Да се въведат и утвърдят механизми за материално стимулиране на учителите, които работят в клубовете при допълнителната им заетост с учениците;
- ✚ Да се създаде система за привличане на заинтересованите родители като активни участници (на доброволен принцип) в различни направления от

спортната дейност на учениците (консултантска, методическа, дарителска);

- Да се разработят специализирани методически и учебни пособия и помагала, които да подпомагат учителите и учениците в тяхната спортна ангажираност, по линия на олимпийското образование, присъщо на Модела;

- Да се разработят мерки за привличане на студенти от спортно-педагогически специалности, които да бъдат обучени в прилагането на Модела.

Изведените дейности са в основата на **оптимистичния** стратегически подход за развитие и прилагане на Модела в средносрочен аспект и имат за цел минимизиране на негативните влияния и въздействия на слабите страни и заплахите и извличане на максимални ползи от силните страни.

2. Резултати от PEST-анализа

За нуждите на изследването ще разгледаме и анализираме четирите фактора, които пределят външната среда за модела, които са и общи глобализационни фактори, и оказват пряко и косвено влияние върху функционирането му: политически, икономически, социални и технологични.

○ Политически фактори:

Разглеждаме ги в контекста на европейските норми и особености, защото нищо не може да се приложи на национално ниво, ако не е в синхрон с европейските приоритети (Стратегия 2020-приоритети). Политическата среда, която се явява фактор за развитието на системата на физическото възпитание и спорта в България в последните години е насочена към положителни промени на ниво официални документи и стратегии. От правителството са отчетени негативните тенденции (на базата на сериозни анализи за двигателната активност и здравен статус на населението, проведени по линия на Европейския съюз). На тази база са изготвените стратегии като например Национална стратегия за младежта 2010-2020 г. и Актуализираната национална стратегия за младежта (2014-2020). Друг важен документ на правителството е Националната стратегия за развитие на физическото възпитание в Република България 2012-2022 г., в който е заложено мястото, ролята и социалните функции на физическото възпитание и спорта и е изтъкната необходимостта от качествено му преустройство. В тази стратегия са споменати и другите документи, в които се изтъква „фундаменталната роля на ФВС за жизнения просперитет на обществото“: Конституцията на Република България, Закона за физическото възпитание и спорта, Програмата на правителството за Европейско развитие на страната за периода 2009-2013 г., приоритетите на

Европейския съюз за спорта, международната харта за ФВС на UNESCO, Олимпийската харта на МОК. Въпреки тези документи и заложените в тях цели и задачи, на този етап, обаче, липсва целенасочена държавна политика по отношение на олимпийското образование на учениците, което е доказало в световен мащаб позитивите си в направление хармонично развитие на младото поколение.

Пак в резултат на Европейските политики, от министерствата се разработват Програми в различни насоки. Има и такива, насочени към неформалното образование: *Програма за младежки дейности*⁴; *Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.)*⁵, с цел да се популяризират формите на неформалното образование, както и да се създадат възможности, съобразно интересите на децата и младите хора за реализация на техните творчески и социални умения и развитие на система от състезания (на междуучилищно, регионално, национално и международно ниво). Очакването е ролята на неформалното образование за личностното развитие на младите хора да се повиши.

Друг фактор, който оказва пряко влияние върху модела за олимпийско образование е политиката за лицензиране на спортни клубове и организации. През годините от възобновяването дейността на СБГД „Юнак“ до днес, от УС се отделя немалко време и сили във връзка с политическите и държавни решения, относно статуса на Съюза, свързан с даване и отнемане на лиценз, както и непризнаването на такъв. По тази причина, Съюзът все още няма статут на самостоятелна спортна организация, а действа в рамките на Българската федерация по гимнастика (БФГ), което оказва и съответните ограничения на дейността.

○ **Икономически фактори:**

За успешното функциониране и прилагане на модела за олимпийско образование, както и за анализиране на неговата ефективност и отчитане на положителното му влияние, е от особена важност и разглеждането на базисни икономически фактори. Те оказват пряко и косвено въздействие върху спортуването на учениците, което от своя страна влияе и на здравословното им състояние. Спортуването на децата се влияе от тенденциите, отчитани по отношение на доходите на населението (фиг. 2).

⁴ Програма за младежки дейности 2008 – 2010: Министерство на образованието, младежта и науката национален център “Европейски младежки програми и инициативи”

⁵ <http://www.strategy.bg/> {05.01.2015}

Фигура 2. Взаимовръзки между финансово състояние на населението, здраве и благосъстояние

През последните години, въпреки макро-икономическата стабилност на страната ни като член на ЕС, равнището на доходите на българското население значително изостава в сравнение с това в другите европейски страни. България заема последно място в ЕС по размер на средната месечна работна заплата (385.47 евро). Средната годишна работна заплата за страната за 2012 г. е 4 395 евро, докато в Дания, тя е най-висока – 58 640 евро. В допълнение следва да се отбележи, че разходите на домакинствата в страната ни растат по-бързо от приходите⁶. Ръстът на безработицата се запазва сравнително висок при всички възрастови групи. Това обуславя наличието на финансови затруднения, които променят и начина на живот.⁷ Бедността от своя страна е предпоставка за социално неравенство.

Последиците върху здравето на населението – резултат от финансовата и икономическата криза от последните години, се проявяват на по-късен етап (фиг. 3).

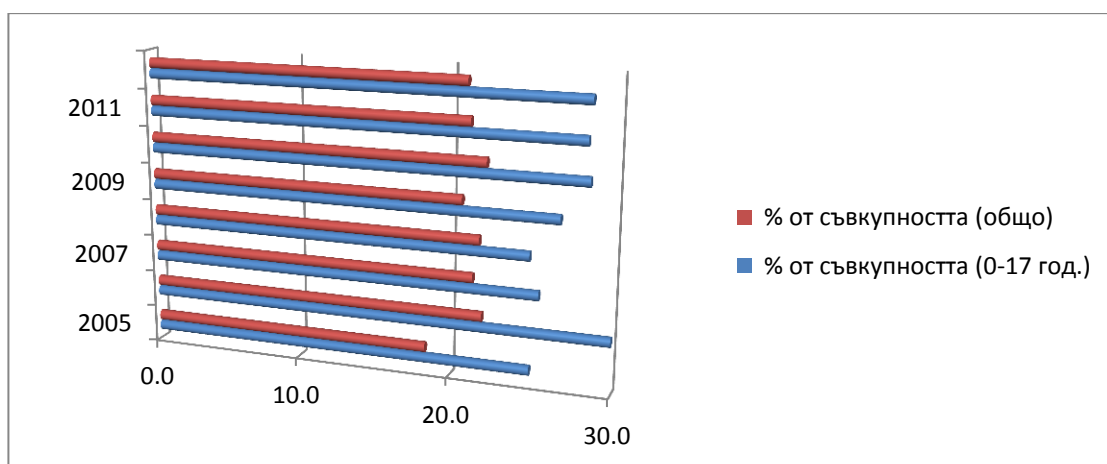
Фигура 3. Връзка между доходи на населението и здравословното им състояние

Кризата и политическата нестабилност, в страната ни доведоха и до рязко намаляване и на чуждите инвестиции. Това от своя страна е предпоставка за увеличаване на безработицата и обедняване на населението.

⁶ Здраве и здравеопазване – актуално състояние: <http://www.mh.government.bg/> {27.12.2014}

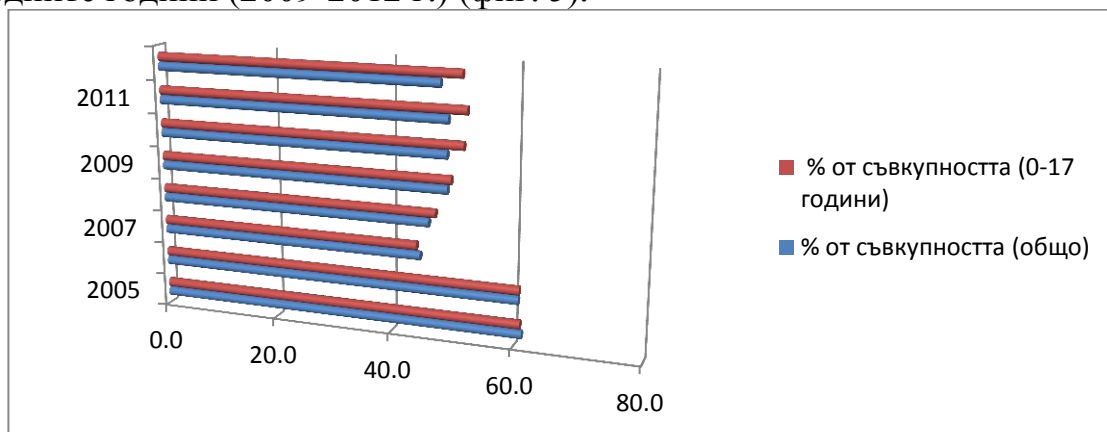
⁷ Sport for Development and Peace: Towards Achieving the Millennium Development Goals: www.unicef.org/sports/reportE.pdf {12. 12. 2014}

След демократичните промени в страната ни и децентрализацията на системата на спорта, спортуването стана елитарна дейност. Почти няма предлагане на спортни услуги за деца (извън редовните часове по физическо възпитание и спорт в училище) без заплащане. Оказва се, че много семейства не могат да си позволят децата им да спортуват именно поради финансов недостиг. Последващите данни⁸ дават представа за реалното състояние в България. За 2012 г., относителният дял на бедните хора в България е 21 %, а за лицата до 17-годишна възраст – 28,4 % (фиг. 4). Тенденцията е към запазване на относителна стабилност през периода 2005-2012 г. в рамките на 20-30 % без съществени колебания.

Фигура 4. Относителен дял на бедните в България

Пак за 2012 г., 48 % от населението, попада в рисковата група за бедност или социално изключване, като за младежите до 17-годишна възраст данните са доста стряскащи – цели 51,5 %. Това е тенденция от последните години (2009-2012 г.) (фиг. 5).

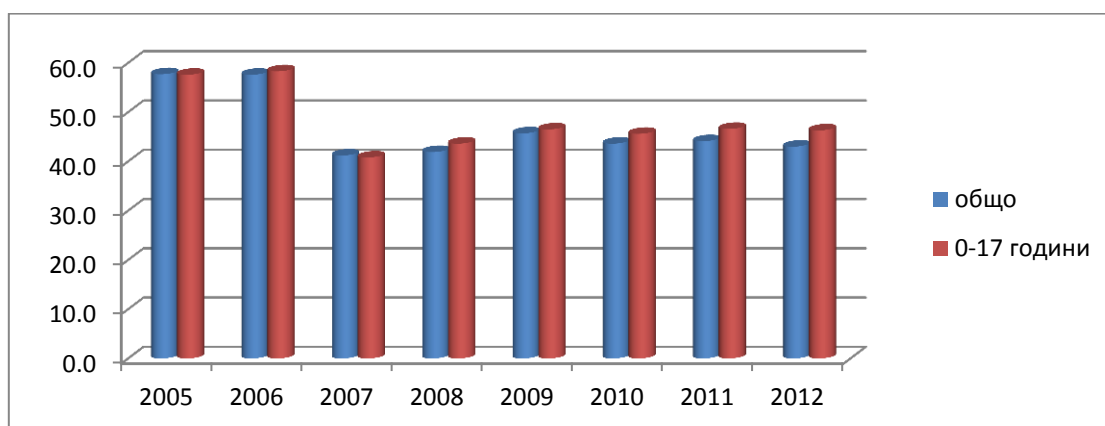

Фигура 5. Население в риск от бедност или социално изключване

Населението в страната, което живее в материални лишения е съответно 43 % общо, а за лицата до 17-годишна възраст – 46,3 % през

⁸ По данни на Националният статистически институт (<http://www.nsi.bg/> {21.12.2014 г.})

2012 г. По този критерий също се наблюдава устойчивост след 2009 г. (фиг. 6).

Фигура 6. Процент от населението живеещо с материални лишения

За 2011 г. линията на бедност за страната е 211,00 лв. на месец, като относителният дял на хората с доходи под тази линия е 22,3 %⁹. Както се посочва в документа, *„поради бедност лицата се изключват и маргинализират от участие в дейности (икономически, социални и културни)“*, като ние допълваме и спортни. Този фактор е от значение и за образованието, защото достъпът до образование е възможен и реален в зависимост от материалното и подоходно положение на семействата. От проведено международно изследване PISA за България, се установява, че е налице *„значима връзка между ниските образователни резултати на децата в училище и социално-икономическия статус на техните семейства“*¹⁰.

Тези данни дават основание да се счита, че финансовия фактор е важен, по отношение избора на занимание в свободното време (вкл. и спортни занимания) и тези семейства се насочват към занимания, които изискват по-малък финансов ресурс. Логично може да се заключи, че моделът е конкурентен от финансова гледна точка, защото не се изискват допълнителни средства, а месечната такса е сравнително ниска, за предлагания брой тренировки. От представените данни е логично да заключим, че за семействата с ниски доходи, е трудно да предвидят и отделят средства за спортуване на децата си, да ги включат в организирани групи за спорт и спортна дейност, дори и да имат желание.

⁹ Здраве и здравеопазване – актуално състояние: <http://www.mh.government.bg/> {27.12.2014}

¹⁰ „Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)“

Това се подкрепя и от проведеното анкетно проучване за нуждите на настоящото изследване сред родителите на обхванатите в модела деца. За 43,9 % от анкетираните родители, изборът на модела се основава на финансовите му предимства пред други алтернативни занимания. Те посочват алтернативата за отговор: „От финансова гледна точка е по-изгодно“.

○ **Социални фактори:**

За конкретното изследване акцентираме върху някои въпроси, а именно:

- **образованието**, защото в съвременното развито общество, за да постигнеш икономически, социален и личностен просперитет е необходимо солидно образование. По-важният елемент е отпадането на ученици от системата на училищното образование;
- някои аспекти на **здравния статус** на учениците – конкретно наднорменото тегло при децата, като рисков фактор за влошаване на здравословното им състояние, следствие от промени в начина на живот.

По отношение на образованието на децата, се спираме на тревожната тенденция, характерна за нашето общество, а именно отпадането на ученици от системата на средното, и най-вече от началното образование. Този сериозен проблем се разглежда подробно като се проучва, анализира, и систематизират причините за преждевременно напускане или невключване, и се набелязват съответните мерки за задържането на учениците в училище от различни инстанции. Разработени са и съответните документи като *Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)*¹¹ и *Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.)*¹².

Причините, поради които децата напускат училище са обект за изследване от Националния статистически институт. Като водещ мотив са изтъкнати „семеини причини“. Само за 2012/2013 учебна година, системата на началното образование са напуснали 2 491 ученика, поради семеини причини, а поради нежелание за учене 231. Данните смущават, защото оставайки без образование, последващата реализация на пазара на труда ще се затрудни и съответно ще се увеличи риска от „капсулиране“, което води до социално изключване на младите хора. Основните фактори за напускане по семеини причини и поради нежелание са^{13,14}:

¹¹ <http://www.strategy.bg/> {05.01.2015}

¹² Пак там

¹³ По данни от „Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013-2020)“

икономически (безработица, ниски доходи, бедност и др.); социални (родителска незаинтересованост, отрицателно въздействие на домашната и приятелската среда, неграмотност или ниско образование на родителите); образователни причини (трудности в усвояването на учебното съдържание, слабости в методиката на преподаване и в организацията на обучение, начини на оценяване, негативни нагласи, липса на мотивация); етнокултурни причини (със специфичните етнически, религиозни и езикови измерения); институционални причини; причини, свързани със здравния статус (деца със специални образователни потребности).

От всички отпаднали, най-голям е относителният дял на децата от ромското население¹⁵. Като превенция на отпадането от системата на образование, се налага да се работи с децата от рисковите групи, за да се предизвика интересът им, да се приобщят и да се предотврати тази негативна тенденция. Моделът се явява фактор за превенция.

Към социалните фактори, които разглеждаме във връзка с необходимостта от модела са и някои поведенчески и рискови фактори на учениците, а именно ниското ниво на физическа активност.

В днешните социално-икономически условия децата и младите хора са с променени ежедневни навици – промениха се „моделите на отдих” – телевизия, интернет и различни компютърни и видео-игри (вкл. игри на конзоли и други устройства, игри в различни социални мрежи, напр. популярния в последно време Facebook). Много популярно сред подрастващите е и общуването във виртуалната среда (социални мрежи – Facebook, Twitter; Viber, Skype, Instagram и др.), като повечето от тези дейности са свързани със заседяване и липса на двигателна активност от децата – *„Около 40% от децата ежедневно стоят повече от 5 часа (извън учебните занятия) пред компютър и телевизор”*¹⁶.

Наблюдава се тенденция за намаляване на физическата активност при децата, в резултат на което нарастват случаите на ученици още в началната образователна степен с наднормено тегло и затлъстяване, повишаване на артериалното налягане и други негативни реакции, свързани с обездвижването. Намалява броя на децата, занимаващи се активно и организирано със спорт, и това донякъде е свързано с променените икономически условия. Друга негативна тенденция е, че след напускане на училище голяма част от младите хора спират да се занимават със спорт. Тяхното ежедневие се характеризира с ниско ниво на

¹⁴ Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.)

¹⁵ От Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.)

¹⁶ Здраве и здравеопазване – актуално състояние: <http://www.mh.government.bg/> {27.12.2014}

физическа активност и те не полагат достатъчни грижи за поддържане на добра форма, респективно на здравето си (Национална стратегия за младежта (2010 – 2020 г.). Национални измерения¹⁷ и Актуализирана национална стратегия за младежта (2014-2020).

Това се явява и фактор за увеличаване на риска от заболявания, чрез последващото увеличаване на теглото. *„Свърхтеглото и затлъстяването допринасят в голяма степен за възникване на хронични болести, намаляват продължителността на живота и влошават качеството му“*¹⁸. От проведено през 2010/2011 г. изследване на ученици в България по отношение на затлъстяването, се оказва, че *„относителният дял на свърхтегло при децата на възраст 7-18 години е 16.7%, а на затлъстяване - 8.2 %. Увеличава се затлъстяването още при децата в 1-ви клас (от под 10% през 1998 г. до 20.8% при момчетата и 14.6% при момичетата през 2011 г.)“*¹⁹.

В свои документи от Министерството на здравеопазването изброяват основните рискови фактори за повишаване на теглото на учениците: неправилно и нездравословно хранене, ниско ниво на физическа активност и липса на стимули за спазването на здравословен начин на живот на ниво семейство и училище. Според Eurobarometer, *„над 80% от българите са с ниска физическа активност, което поставя България на първо място сред страните в Европейския съюз. Не се занимават въобще със спортна дейност над половината от тях, а регулярно я практикуват едва 3%. Основна причина за ниското ниво на физическата активност е липсата на достатъчно възможности за спорт и физическа активност“*²⁰. Тази тенденция се отнася и за децата в ученическа възраст.

*„Изследвания показват, че над 30% от децата са физически активни по-малко от два дни в седмицата, едва 1/5 от тях отговарят на препоръките на СЗО за физическа активност (60 минути дневно). За умерена до интензивна физическа активност почти всеки ден съобщават само 20-36% от момичетата и 37-47% от момчетата“*²¹.

За изследването на модела за олимпийско образование и влиянието му за физическата активност на участващите ученици проведохме допитване сред участниците в X национален детски олимпийски събор „Юначе“ (гр. Лясковец, 2014 г.) – родители и ученици.

Резултатите разкриват, че всеки трети от присъстващите родители и всеки втори от участващите ученици в Събора дава отрицателен отговор на

¹⁷ Националната стратегия за младежта (2010-2020)

http://mpes.government.bg/.../Proekt_aktualizirana_natioanlna_strategia_mlad... {27.12.2014}

¹⁸ Здраве и здравеопазване – актуално състояние: <http://www.mh.government.bg/> {27.12.2014}

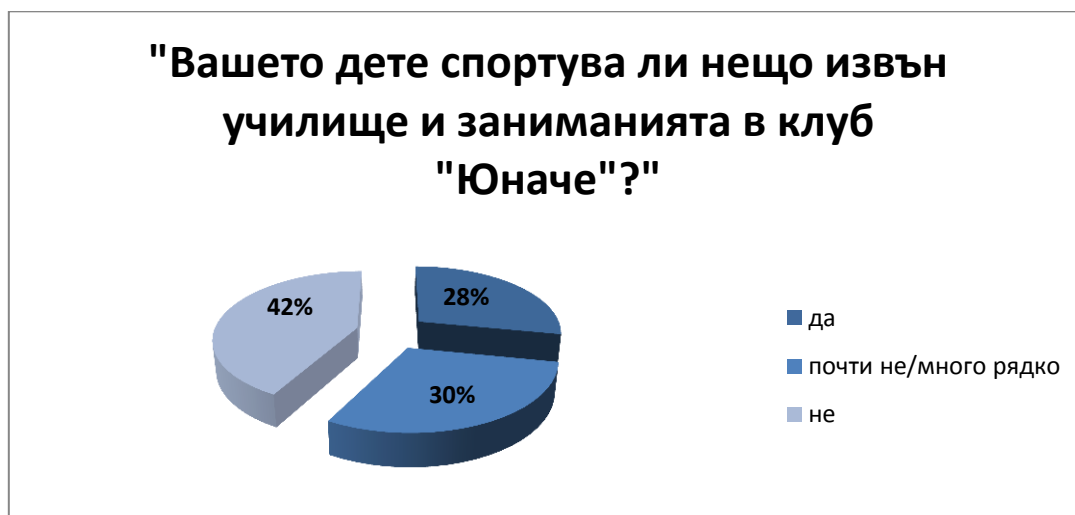
¹⁹ Пак там

²⁰ Пак там

²¹ Пак там

въпроса, свързан с допълнителното спортуване извън редовните занимания в часовете по ФВС и спортните занимания в клубовете (фиг. 7). В допълнение бе проведена и он-лайн анкета сред ученици и студенти - „бивши юначета“. Резултатите от отговорите им са аналогични – 55 % дават отрицателен отговор.

Ефективността на приложената същност на Модела, по отношение на двигателната активност може да се илюстрира чрез резултатите от проведеното допитване до две групи млади хора: сегашни участници и бивши участници в дейностите на клубовете „Юначе“. От активно ангажираните в клубовете към м. юни, 2014 г. 52,6 % не са спортували преди включването им в тях. Почти същият е процентът и на анкетираните „бивши юначета“ (54,5 %), които при стартиране на членството си не са се занимавали със спорт.

Фигура 7. Отговори на родители

На въпроса „След като приключиш заниманията си в клуб „Юначе“ ще спортуваш ли нещо?“ – 91,9% от настоящите юначета отговарят утвърдително. Този процент е много близък до дела на положителните отговори, дадени на същия въпрос от „бившите юначета“ (93,9%), които вече са излезли от системата на олимпийското образование, но имат изграден и устойчив интерес по отношение на спортуването, съответните знания, навици и култура на управление на свободното си време в контекста на здравословния начин на живот. Прави впечатление, че 89,5% от настоящите юначета са деца от I и II клас, т.е. те сега навлизат във философията и практиката на Модела. Този факт недвусмислено доказва, че необходимостта от Модела не само, че не намалява, а напротив, прави го още по социално значим, предвид общественно-икономическите условия, в които се прилага. Той има потенциал да допринесе за решаването на един наболял социално-здравен проблем, какъвто е обездвижването на децата.

При това трайно задържа и развива интереса и желанието за системно и трайно занимание със спортна дейност (табл. 2).

Таблица 2
Спортуване на „юначетата“

	„юначета“	„бивши юначета“
Преди включването им в клубовете не са спортували	52 %	54,5 %
Ще продължат да спортуват/продължават да спортуват	91,9 %	93,9 %

Данните недвусмислено илюстрират обществено-социалната значимост на Модела, по отношение повишаването на двигателната активност на участващите ученици, чрез организирани спортни занимания.

○ *Технологични фактори:*

Развитието на информационните и комуникационните технологии подпомага извършваната дейност в модела. Чрез възможностите на интернет и новите социални мрежи като Facebook и Twitter се подобрява общуването между клубовете, между учителите и може би най-важното – комуникацията между членуващите ученици, учители и родители. Обсъждат се идеи, проблеми, поставят се задачи. Не на последно място тези социални мрежи служат и за популяризиране на дейността и издигането на престижа на клубовете, респективно и на Модела. Създадена е и активно функционира Facebook-група „Юначета“. Освен чрез нея, членовете си контактуват и чрез личните профили. Ученици, родители, учители обменят информация, мнения, снимки, поставят се задачи.

Направеният PEST-анализ ни дава основание да заключим, че факторите на външната среда като цяло създават благоприятни условия за разширяване на приложението на Модела и устойчивото му развитие в процеса на сътрудничество с всички заинтересовани страни.

Изводите, до които достигаме след тези резултати са, че моделът за олимпийско образование на ученици, увеличава двигателната им активност, чрез организирани спортни занимания, и повишава интереса на участниците към спорт и спортна дейност, както и че прилагането му се явява превенция за преждевременно напускане на училище.

В третия раздел са представени анализът и интерпретацията на резултатите от емпиричното изследване. Анализът на експерименталните резултати е структуриран в три направления:

В първото направление са отразени резултатите от анкетното проучване на пряко ангажираните в дейностите на модела ученици, включително и „бившите юначета“;

Второто направление включва резултатите от анкетната карта и въпросника за учителите, които също са преки участници в дейността;

Третото направление е насочено към анализ на получените резултати при изследването на непреките участници – родителите на включените в модела ученици.

1. Анализ и интерпретация на резултатите от анкетните карти за ученици

1.1. Анализ и интерпретация на резултатите от анкетните карти за ученици (I възрастова група)

Броят на въпросите, степента на трудност и алтернативите за отговори са изцяло съобразени с възрастовите особености на децата. Въпросите са насочени преди всичко към разкриване интереса на децата към дейността, осъществявана в клубовете „Юначе“ и тяхната удовлетвореност от участието им в нея. Включени са също така въпроси за отношението на децата към спорта, олимпийските игри и историята.

Всички деца са посочили, че им е интересно да участват в заниманията на клубовете и в съборите, като в това отношение не установихме различия, в зависимост от пола, класа на децата, местоживеенето им и годините на участие. Явно с течение на времето в клубовете „Юначе“ се е утвърдила система за работа с децата, която поддържа техния интерес и стимулира активността им. Аналогични са получените резултати и по отношение на въпросите свързани с желанието им да се включват в различните прояви на клубната дейност. Интерес на децата към спорта е обхванат с три въпроса. С първият от тях искахме да проучим дали искат да се занимават по-сериозно с някакъв спорт. Всички деца, с изключение на едно са декларирали такова желание. Сравнението направено на базата на предпочитаните спортове показва съществени различия в зависимост от пола на децата. Съвсем очаквано спортът-фаворит за момчетата е футболът, а при момичетата това е гимнастиката. Допускаме, че този резултат получен при децата се дължи и на включването им в клубовете „Юначе“, които спомагат за формиране на интереса им към спорта. Съвсем естествено техните занимания са и в основата на детските им мечти да станат известни спортисти. Това показват резултатите и по отношение на момичетата (96,2%) и на момчетата (91,7%). Данните от проведеното анкетно проучване сочат, че за

изследваните ученици, роля за формиране на спортната култура имат и заниманията в клубовете и семейството. Още от малки те имат интерес към спорта и спортната и олимпийска история. Този интерес трябва да се засилва от страна на формалното и неформално образование още от ранна ученическа възраст. Потвърждава се и идеята на Съюза „Юнак“ да се привличат родителите, за да може и те да бъдат съпричастни с дейностите, заложи в модела, с цел подпомагането им и мотивирането на децата.

1.2. Анализ и интерпретация на резултатите от анкетните карти за ученици (II възрастова група)

От анкетиранияте ученици 71,1% са обхванати в дейностите, заложи в Модела от I клас, 18,4 % от децата са се включили в дейностите от II клас, 7,9% от III клас и 2,6% от IV клас. На въпроса дали децата харесват заниманията в клубовете, почти всички (97,4%) категорично заявяват „Да“, като при това същият процент деца ходят с желание на заниманията. От анкетиранияте ученици 92,1% казват, че много харесват да участват в Съборите, а 81,6% твърдят, че това участие ги кара да се чувстват щастливи. Резултатите сочат, че по отношение на спортните умения, 86,8% от учениците смятат, че са ги подобрили по време на заниманията си в клубовете. Преобладаваща част от анкетиранияте са споделили (92,1%), че ако имат възможност биха участвали и на следващия Събор, съответно биха се записали в клуб „Юнак“ отново. От изследваните ученици 81,6% биха препоръчали на свои приятели да се запишат в клуб „Юнак“. Тези резултати свидетелстват за високата значимост на клубовете и ползите за учениците от участието им в тях. На въпроса „Кое от заниманията в клуб „Юнак“ най-много ти допада?“, като те имаха възможността да посочат четири алтернативи, които за нас представляват интерес. Оказа се, че тренировките по гимнастика са най-харесваните (89,5%). Тренировките по лека атлетика са с дял 7,9%, а творческите занимания – 2,6%. Прави впечатление, че отговорите не включват избора на „заниманията с история“. По наши наблюдения и по мнението на учителите при проведените интервюта с тях, учениците проявяват интерес по време на заниманията с история, но предвид възрастта им не могат да осмислят връзката на тази тематика със спортната дейност и заниманията с история. Тези резултати показват обективна необходимост да се отдели внимание и да се разясни ролята на историческата тематика в контекста на дейността на Модела и олимпийското образование. Данните от фигура 8 илюстрират/показват разпределението на мотивите защо децата харесват заниманията в клубовете „Юнак“. Те имаха възможност да посочат повече от едно твърдение и поради тази причина резултатът е повече от 100%. По отношение на подобряването на спортните умения, което беше и контролно твърдение, на предишен въпрос 76,3% смятат, че са ги

подобрили и това е мотив да харесват дейността. Друг по-сериозно изтъкван мотив е, че са станали по-гъвкави, вследствие заниманията в клубовете (73,7%). Поради засиления интерес на децата към гимнастиката се работи в посока увеличаване на това физическо качество. Подобряването на спортните умения и развиването на двигателните качества (гъвкавост, сила, бързина, ловкост, издръжливост) са оценени от учениците като положителен ефект от включването им в модела.

Фигура 8. „Защо ти харесват заниманията в клуба“

В подкрепа на твърденията, че малките ученици имат нужда от изява е и това, че 52,6% от отговорите на децата посочват възможността за участие в състезание, като мотив да харесват модела. Развитието на състезателния дух и умения за участие в такива дейности от една страна влияе положително за личностното развитие на децата, а от друга ги възпитава в олимпийски дух. Почти половината (47,4%) от посочените твърдения са за желанието на децата да бъдат спортисти, а 34,2% от отговорите са за пълноценно оползотворяване на свободното време. Прави впечатление, че 34,2% от отговорите на учениците са, че моделът им харесва, защото по време на заниманията/тренировките научават нови неща за спорта, историята на Олимпийските игри, Съюзът „Юнак“, и за известни български спортисти. Данните подкрепят и констатацията ни, че учениците не са разбрали предишния въпрос, свързан с историята, и не са посочили, че заниманията с история им допадат. Анализът на отговорите на въпросите, представени по-горе, води до извода, че анкетираните ученици от II възрастова група имат трайно формирано положително

отношение към спорта – като история и дейност, в резултат на участието им в модела.

1.3. Анализ и интерпретация на резултатите от анкетното проучване за „бивши юначета“

Всички анкетираните заявяват, че са участвали с желание в заниманията и в детските олимпийски събори. В резултат от тренировките, провеждани в клуба, 91% от тях смятат, че са подобрили спортните си умения. Това е и един от мотивите, посочен от 70%, заложен във въпроса: „Защо ти харесваха заниманията в клуба?“. Резултатите от анализа показват, че заложената от СБГД „Юнак“ задача за пълноценно оползотворяване на времето на учениците е изпълнима. Според 67% от бившите участници в дейностите това е така. Отговорите им потвърждават и необходимостта от единен спортен календар, и възможността учениците още от началния етап на основната образователна степен да имат възможност да участват в спортни състезания – 70% от тях посочват тази алтернатива, а за 52% евентуалната възможност да спечелят в състезание е била мотивираща. Почти всички от анкетираните (88%) смятат, че благодарение на заложените дейности в модела, са се научили да печелят и губят още от малки. Този резултат също потвърждава възпитателните му ползи – чрез ранното включване на учениците в спортна и състезателна дейност, те от малки формират ценни и полезни качества.

2. Анализ и интерпретация на резултатите от въпросника за учители

➤ Анализ на резултатите от изследването експертното мнение на учителите за ползите на модела за учениците.

Ползите за учениците от включването им в модела обхващат няколко основни направления:

○ *Мотивиращи аспекти на Модела върху отношението на учениците към учебния процес и спортуването* (табл. 3);

Таблица 3
Мотивиращи аспекти на модела

№	Въпрос	Min	Max	M	SD
1.	В каква степен (доколко) заниманията в клуб „Юнак“ влияят положително върху отношението на учениците към учебния процес в училище?	3	5	4,45	0,69
2.	Можете ли да кажете, че на учениците, участващи в клубовете, мотивацията им за учене е по-висока, отколкото на останалите ученици?	3	5	4,36	0,81
14.	Смятате ли, че вследствие заниманията в клубовете и участията на съборите, учениците повишават интереса си към спорта?	3	5	4,55	0,69
15.	Смятате ли, че вследствие участие в съборите, те повишават мотивацията си за спортуване?	3	5	4,55	0,69

Заложените дейности в клубовете и участието на малките ученици в състезателните и другите прояви от програмата на съборите (а именно, включването им в модела), оказват силно мотивиращо въздействие върху тях. Положителните ефекти по отношение интереса към спорта и мотивацията за спортуване са с най-високи средни стойности, следвани от отношението на децата към учебния процес като цяло, и по-високата им мотивация за учене, в сравнение с невключените техни връстници в клубовете. Учениците имат повишен интерес и мотивация към спорта и спортната дейност ($M=4,55$). Заложените дейности в клубовете оказват и силно мотивиращо въздействие върху учениците, както по отношение на учебния процес като цяло ($M=4,45$), така и към по-високата им мотивация за учене ($M=4,36$).

о ***Възпитателни и социализиращи аспекти на Модела върху учениците.***

Получените резултати дават основание да се приеме, че моделът спомага за социализацията на учениците и за подобряване на личните им умения ($M=4,91$). Оказва положително влияние върху чувството за принадлежност към дадена общност ($M=4,82$) и подобряването на социалната им идентичност ($M=4,55$). Децата подобряват комуникативните си умения ($M=4,73$), като в същото време разширяват своя приятелски кръг ($M=4,64$). Според експертното мнение на учителите, учениците са щастливи, че вземат участие на съборите ($M=4,82$) и от заниманията в клубовете ($M=4,64$). Ценностната им система се оценява високо ($M=4,45$) от педагозите. Според тях, те са горди от участието си и изпитват въодушевление от заложените дейности ($M=4,73$), изпитват поколенческа признателност, така необходима в днешно време, при променената ценностна система и наблюдаването на неуважение към възрастните. В резултат от оказваните възпитателни въздействия, учениците съумяват в сравнително висока степен да съблюдават и здравословен начин на живот.

о ***Влияние на модела върху физическо развитие на децата***

По отношение на физическото развитие, получените данни показват, че в резултат на приложението на модела, учениците подобряват в голяма степен физическото си развитие ($M=4,82$). Наблюдава се подобряване на телесната им стойка ($M=4,36$), дори при някои от децата се наблюдава редуциране на телесното им тегло ($M=3,36$).

На учителите зададохме въпроси, касаещи и учениците в неравностойно положение (деца от социално слаби семейства, от малцинствени групи, с някакви физически недостатъци). Целта ни бе да установим дали тези ученици се чувстват комфортно по време на Съборите

и дали участието им в тях спомага за социалното им включване. Според данните от отговорите на учителите, тези деца се чувстват комфортно по време на съборите ($M=4,18$). Детските олимпийски събори „Юначе“ оказват положително въздействие върху децата в неравностойно положение и същевременно това участие спомага за социалното им включване ($M=4,09$). Според експертното мнение на анкетираните учители, след обхващането на учениците в заложените дейности, те подобряват не на последно място и спортно-техническите си умения ($M=4,91$).

Анализът на данните, свързани с първата субскала от въпросника, ни дава основание да заключим, че в резултат на реализираното олимпийско образование се съдейства за хармоничното развитие на учениците ($M=4,55$).

➤ **Анализ на резултатите, относно влиянието на модела върху учителите**

Резултатите от анализа убедително показват ползите и за самите учители, работещи в клубовете „Юначе“.

Анкетираните учители дават висока оценка на училищните ръководства ($M=4,82$) по отношение, оказваната подкрепа за извършваните дейности в модела. Важно е да се отбележи, че тези данни по никакъв начин не влизат в противоречие с резултатите от направения SWOT-анализ. Проучването по време на Събора показва, че в него участват само тези, които на практика имат подкрепа от училищните ръководства. Предвид на това последният Събор е и най-малобройният до момента, т.е. с най-малко участващи отбори и респективно участници.

От съществено значение за нас и за настоящото изследване бяха и въпросите, касаещи познанията на учителите по история на спорта в България, историята на СБГД „Юнак“, Олимпийските игри и съблюдаването на олимпийските принципи, с цел възпитаването на децата в олимпийски дух. По отношение решаването задачите на олимпийското образование, се оказва, че учителите съблюдават в дейността си олимпийските принципи и възпитават учениците в олимпийски дух ($M=4,73$), съобразно и заложените цели от СБГД „Юнак“. В резултат от работата им в клубовете и самите учители повишават познанията си по история на спорта. Прави впечатление, че един учител (жена), с една година педагогически стаж и съответно само една година работеща в системата на СБГД „Юнак“, дава оценка „3“ по отношение познанията ѝ за историята на СБГД „Юнак“ и оценка „2“ на въпроса, касаещ познанията ѝ за Олимпийските игри. Но по отношение на това, дали е придобила допълнителни знания за спортната история на България, отговаря „по-скоро Да“. Друг учител (жена), с 10 години педагогически стаж, 6 години

работеща в клубовете, но с едно участие в Събор, също заявява, че не познава в достатъчна степен историята на „Юнак“. Макар и да нямат представителен характер, тези данни дават основание да считаме, че има необходимост от специализирано обучение за учителите с цел обогатяване на професионалният им опит, както и необходимост от научно-методическа литература.

Анализът на резултатите на субскалата за учители убедително показва ползите от дейността за професионалното им развитие.

➤ **Анализ на резултатите относно приложението на модела**

Резултатите от анализа на емпиричните данни дават основание да заключим, че според работещите в клубовете учители, моделът може да се интегрира в системата на формалното образование ($M=4,18$). Според експертното им мнение, олимпийското образование има място в началния етап на основната образователна степен ($M=4,36$) и програмата, заложена в дейността на Модела може да бъде въведена и адаптирана в уроците по Физическо възпитание и спорт ($M=4,64$).

➤ **Анализ на резултатите от изследването на психичните качества на учениците**

Резултатите на експертното мнение на включените в модела педагози, по отношение определени психични качества на учениците, се обосновават от констатациите им за състоянието на децата преди включването им в модела и след обхващането им в него. Обобщените отговори на анкетиранияте учители, показват, че в резултат на участието на децата в заложените дейности се постига значителна промяна в съотношението на съставните елементи на двойките, включени във въпросника, а именно:

- ☐ „Положителните“ качества се повишават;
- ☐ „Отрицателните“ качества намаляват.

Резултатите от сравнителния анализ показват, че средната стойност (M) на положителните качества се увеличава от 0,7 преди включване в дейностите на 0,93 след активното участие в тях, докато при „отрицателните“ качества се наблюдава съществен спад от 0,3 на 0,05.

По отношение на извършения сравнителния анализ (Wilcoxon), получените данни разкриват статистически значима разлика по отношение изследваните качества преди децата да се включат в клубовете и след включването им: $W=3,614$, $\alpha=0,01$.

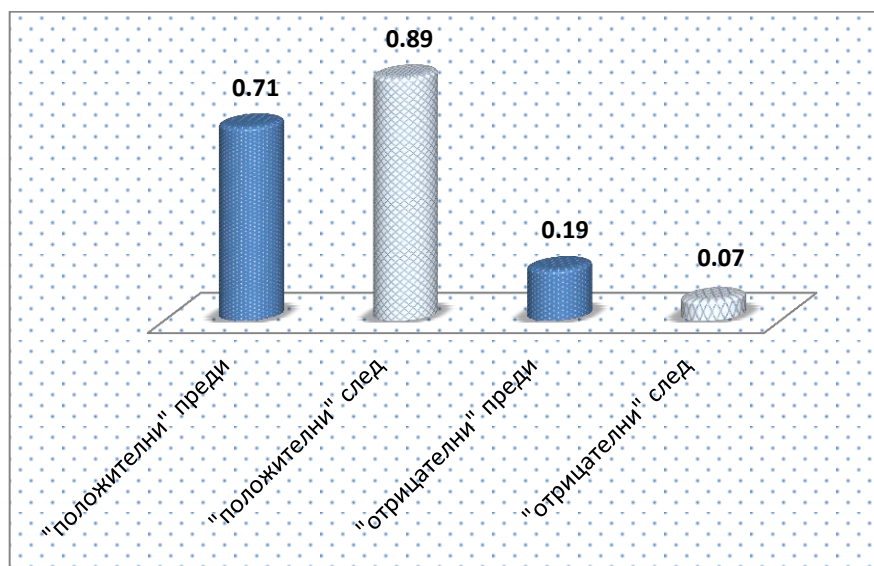
Важно е да се отбележи, че не са констатирани негативни промени в изследваните качества. Напротив, наблюдава се засилване на проявите на качества като „увереност“, „целенасоченост“, „съсредоточеност“, „заинтересованост“, за сметка на значително намаляване проявата на

качества като „неувереност“, „безразличие“, „разсеяност“, „незаинтересованост“. Допускаме, че констатираната тенденция е резултат както от ефективността на приложението на модела, така и от заложената в неговата същност възпитателна философия.

3. Анализ и интерпретация на резултатите от въпросника за родители

Тази част от изследването е насочена към разкриване мнението на родителите относно промените в психичните и поведенчески характеристики на децата, включени в модела.

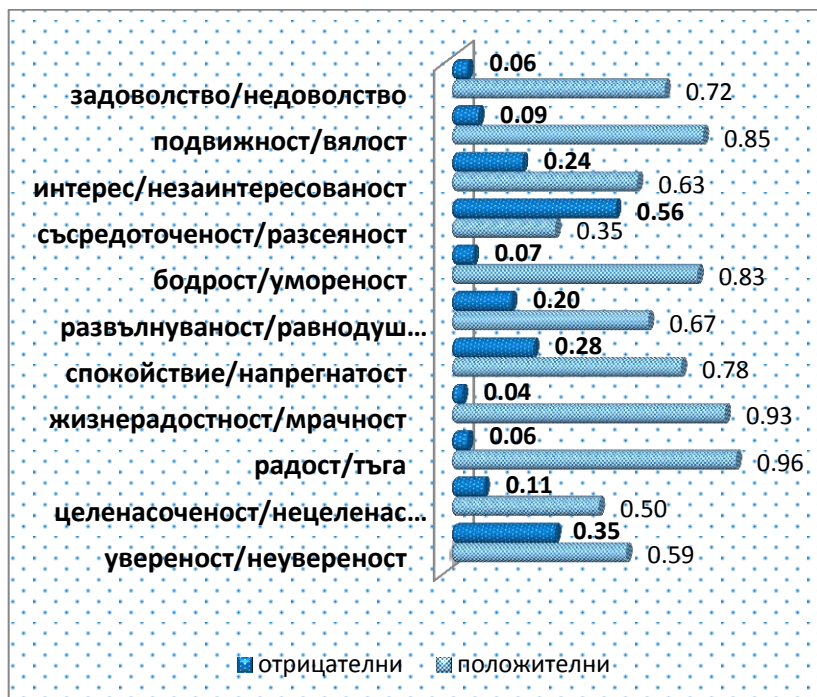
При вариационния анализ на мнението на родителите ($n=57$) относно изследваните психически качества на децата им, достигнахме до констатации за състоянието на децата преди включването им в Модела и след първоначалното им навлизане в дейностите, които са аналогични с тези при изследваните педагози. Обобщените отговори на анкетираните родители, показват, че в резултат на участието на децата им в заложените дейности, те наблюдават значителна промяна в тяхното поведение. Тя се дължи на променено съотношение на съставните елементи на двойките качества, включени във въпросника, а именно: „Положителните“ качества се повишават, а „Отрицателните“ качества намаляват (фиг. 9).

Фигура 9. Вариационен анализ на качества (положителни отрицателни)

По отношение на извършения сравнителния анализ (Wilcoxon), данните разкриват подобни резултати с тези при анкетираните учители, а именно – наличие на значима статистическа разлика по отношение на изследваните качества преди децата да се включат в клубовете и след включването им ($W=8,87$; $\alpha=0,001$).

Групите „положителни“ и „отрицателни“ съдържат по 11 конкретни качества. Допускаме, че при някои от тях тенденциите на промяна не са еднопосочни. За проверка на това е осъществен сравнителен анализ на резултатите преди-след (фиг. 10 и 11). Анализът на резултатите дава основание да се приеме, че при всички се наблюдава еднопосочна промяна.

Фигура 10. Вариационен анализ на положителни и отрицателни качества за всички родители: „преди“

Фиг. 11 Вариационен анализ на положителни и отрицателни качества за всички родители: „след“

В допълнение на направените анализи на отговорите на анкетираните родители, направихме сравнителен анализ и по факторите **пол** и **населено място**. Данните от анализа сочат, че:

По фактор **пол**: не се констатира наличие на статистическа разлика, защото $\alpha > 0,05$ при всички двойки качества (табл. 4).

Таблица 4
Сравнителен анализ по фактора пол

	Положителни преди	Отрицателни преди	Положителни след	Отрицателни след
Mann-Whitney U	249,000	263,000	230,500	274,500
Wilcoxon W	1069,000	1083,000	335,500	1094,500
Z	-,618	-,344	-1,033	-,117
Asymp. Sig. (2-tailed)	,537	,731	,302	,907

- По фактора **населено място** се установяват статистически значими разлики, при регистрираните отрицателни качества преди и промяната на положителните качества след, защото при тези групи $\alpha < 0,05$:

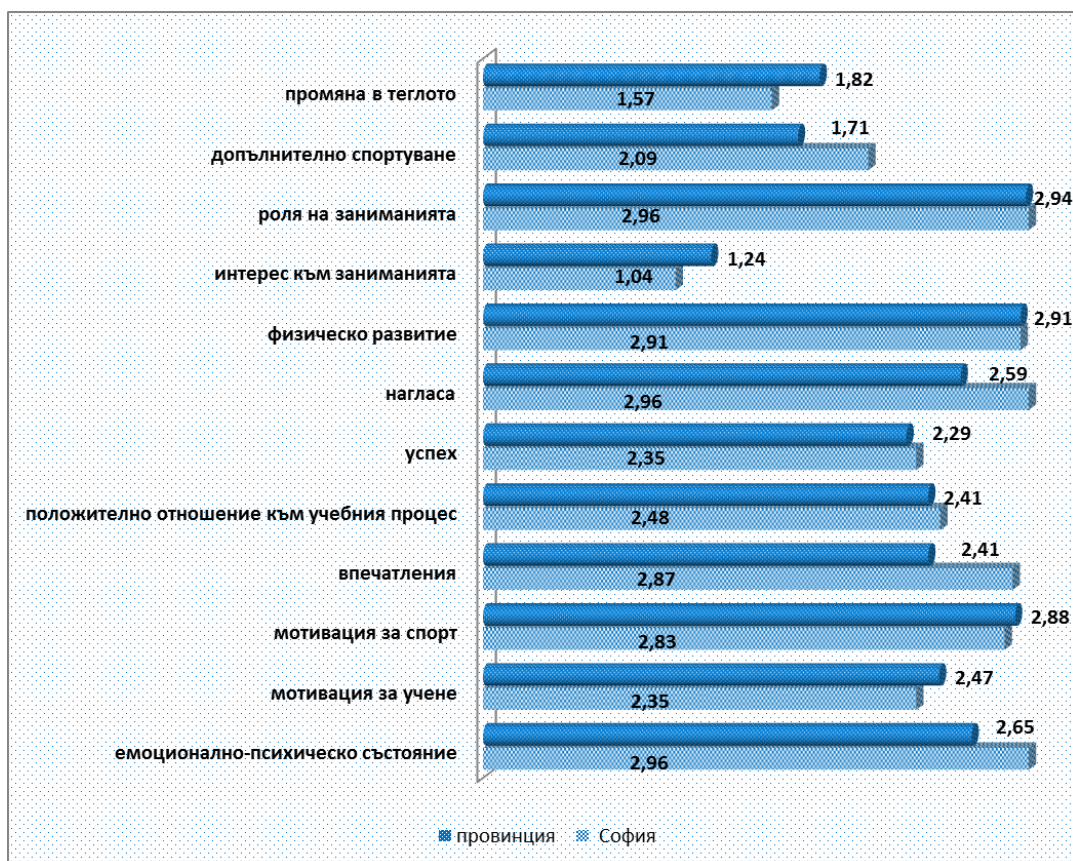
Статистически значима разлика не се наблюдава при групата на положителните качества „преди“ и отрицателните качества „след“ (табл. 5).

Таблица 5
Сравнителен анализ по фактор населено място

	Положителни преди	Отрицателни преди	Положителни след	Отрицателни след
Mann-Whitney U	255,500	191,000	216,000	273,000
Wilcoxon W	751,500	467,000	712,000	549,000
Z	-1,784	-2,966	-2,597	-1,568
Asymp. Sig. (2-tailed)	,074	,003	,009	,117

➤ Анализ на резултатите от по фактор местоживеене (родители)

Резултатите от анализа показват, че двете групи родители оценяват високо ролята на заниманията ($M=2,94$; $M=2,96$) (фиг. 12).

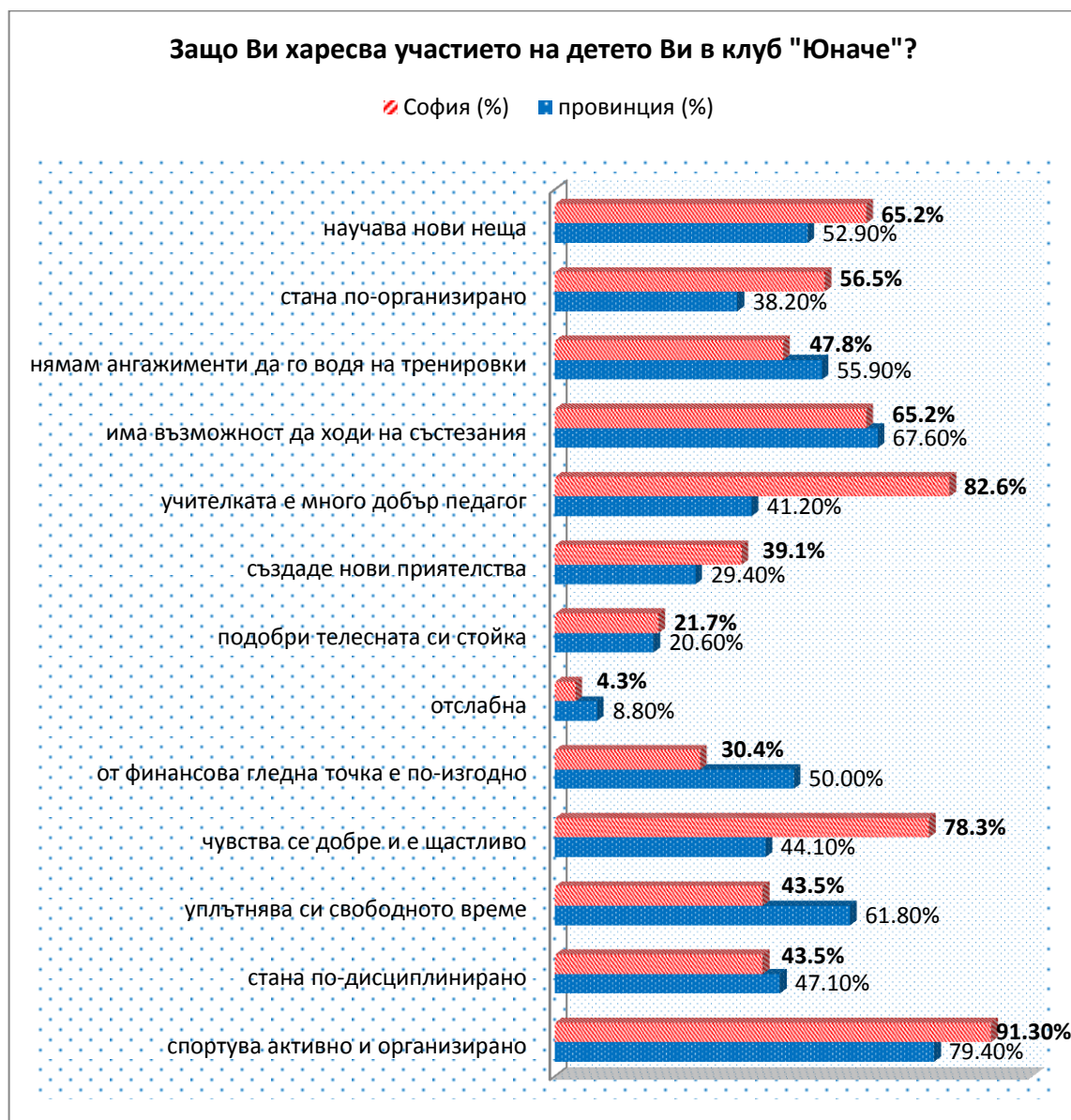

Фигура 12. Диференциран вариационен анализ по фактора местоживеене

Родителите и от София, и от провинцията високо оценяват заниманията в модела за емоционалното и психическо състояние на децата. Моделът повишава мотивацията за занимания със спорт, положителното отношение към учебния процес и разбира се подобряването на физическото им развитие.

По отношение ползите от Модела, зададохме въпрос на родителите „Защо Ви харесва участието на детето Ви в клуб „Юначе“?“. Те имаха възможност да посочат повече от една алтернатива за отговор. Именно поради тази причина резултатът е повече от 100 % . Прави впечатление, че мотивът „защото спортува активно и организирано“ е водещ. Другото предимство на модела е възможността малките ученици да участват в спортни състезания. Възпитателните ефекти от дейността също се явяват мотив за избора ѝ. Родителите посочват, че децата им са станали по-дисциплинирани и организирани.

Отчитайки тенденциите за налични разлики, които се наблюдават през последните години в страната ни по отношение начина на живот, финансовите възможности, предлагането на спортни услуги за деца и др. в София и населените места извън столицата, изследвахме по отделно отговорите на родителите от тези две групи (фиг. 13).

Фигура 13. Сравнителен анализ на мнението на родителите от София и провинцията

Прави впечатление, че основен мотив за избор и при двете групи родители остава организираното спортуване. По-значителна разлика се наблюдава при мотива „от финансова гледна точка е по-изгодно“ – посочват го половината от анкетираните родители от провинцията и близо една трета от родителите, живеещи в столицата (30,4%).

ИЗВОДИ

Направените обобщения и резултатите от проведеното изследване са основание за формулиране на следните изводи:

✚ Проучена е дейността, осъществявана в клубовете „Юначе“ и е установено, че тя притежава системни характеристики – идейни, съдържателни, структурни и функционални, които я определят като модел за олимпийско образование с целева група ученици от началния етап на основната образователна степен.

✚ Доказано е, че спортнопедагогическият модел за обучение и възпитание „Юначе“ притежава автентични национални особености и интернационални характеристики, с което той обогатява практиката олимпийското образование.

✚ Чрез експерименталните резултати се потвърждават възпитателните и образователни ефекти от приложението на модела при български условия, а именно: спортно-образователни, културно-исторически, възпитателни и социално адаптивни.

✚ Доказва се пригодността на модела за създаване на положителна нагласа към спорта и двигателната активност у децата от ранна ученическа възраст.

✚ Регистрирани са непротиворечиви резултати за влиянието на модела върху процеса на личностно израстване на децата чрез повишаване на самочувствието им, удовлетвореността им от участието и принадлежността им към специфичната организационна среда.

ПРЕПОРЪКИ

Установните възпитателни, образователни и социализиращи ефекти на спортнопедагогическия модел за олимпийско образование „Юначе“ са основание за формулиране на следните препоръки с практическа насоченост:

✚ Да се разшири приложението на модела в национални рамки. Неговите особености показват, че той може да се интегрира без затруднение на макрониво (в рамките на страната), на мезониво (системата на образование и системата за детско-юношески спорт) и на микрониво – конкретно училище и населено място.

✚ Да се разработят конкретни методическа литература, насочена към популяризиране и интегриране на модела или на отделни негови компоненти в системата на училищното физическо възпитание.

✚ Да се включи в учебното съдържание за подготовка на бъдещи учители по физическо възпитание и спорт тематичен цикъл, свързан със същността и дейността на спортнопедагогическият модел „Юначе“ чрез подходящи форми.

✚ Да се организират курсове и/или семинари за продължаващо обучение на спортни педагози за олимпийско образование и спортнопедагогическия модел „Юначе“.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Влагова, И. **Национален детски олимпийски събор „Юначе” (2006-2012)**. В: Сп. Спорт и наука, бр. 5/2013
2. Влагова, И. **Олимпийско образование**. Сб. Личност, мотивация, спорт. Том 19, С., 2014, стр. 168-172
3. Влагова, И. **Пиер дьо Кубертен и спортната педагогика**. В: Спорт и наука, кн. 5/2014 г.; с. 218-223